บทที่ 5
สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาลักษณะการออมและความมั่งคั่งของครัวเรือนในภาคเหนือครั้งนี้ใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-section Data) ณ สิ้นไตรมาส 4 ปี 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างในเขต 17 จังหวัดภาคเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 2,754 ครัวเรือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการออมและการใช้จ่ายของครัวเรือนในภาคเหนือ และหาสมการประมาณค่าเงินออมในรูปเงินสดและเงินออมในรูปทรัพย์สินรวมหรือความมั่งคั่งของครัวเรือนในภาคเหนือ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการประมาณสมการการออมในรูปเงินสดและความมั่งคั่งใช้สมการถดถอย สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ครัวเรือนตัวอย่างในภาคเหนือมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 3 คน ส่วนใหญ่เป็นคู่สมรสที่ทำงาน มีรายได้ทั้งสองคน มีผู้พึ่งพิงเฉลี่ย 1.2 คน หัวหน้าครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 39.3 ปี ส่วนใหญ่ เป็นเพศชายสัดส่วนร้อยละ 68.5 กว่าครึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 59.6 มีสถานภาพในการทำงานเป็นผู้ทำธุรกิจส่วนตัวไม่มีลูกจ้าง ร้อยละ 41.5 ประกอบการเกษตรเป็นอาชีพหลักมากที่สุด ร้อยละ 23.3 และมีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงานหารายได้ร้อยละ 22.2 ส่วนใหญ่เป็นคนชรา มีรายได้จากทรัพย์สิน

2. ครัวเรือนตัวอย่างในภาคเหนือมีรายได้เฉลี่ย 16,343.8 บาทต่อเดือน และมีเงินออมในรูปเงินสดเฉลี่ย 3,436.8 บาทต่อเดือน ค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยเท่ากับ 0.21 ที่น่าสังเกตคือกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการเกษตร ช่างฝีมือ และผู้ใช้แรงงานมีค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยต่ำเท่ากันคือ 0.15 เนื่องจากเป็นกลุ่มที่หลายครัวเรือนมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทำให้เงินออมในรูปเงินสดติดลบ คือต้องนำทรัพย์สินที่สะสมไว้มาใช้หรือกู้ยืมมาใช้จ่ายนั่นเอง

3. ไม่เพียงแต่ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยเท่านั้นที่มีอัตราการออมต่ำ แม้ในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงอัตราการออมต่ำเช่นกัน สะท้อนจากครัวเรือนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 52.7 มีเงินออมในรูปเงินสดน้อยกว่า 1,000 บาทต่อเดือน ลักษณะของครัวเรือนที่มีค่าเฉลี่ยเงินออมต่ำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ที่สุดได้แก่กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนอายุน้อยกว่า 30 ปี ไม่เคยเรียนหนังสือ เป็นลูกจ้างเอกชน และเป็นผู้ประกอบการเกษตร ส่วนครัวเรือนที่มีค่าเฉลี่ยเงินออมสูง ได้แก่กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนอายุ 50-59 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีสถานภาพในการทำงานเป็นนายจ้าง และมีอาชีพหลักเป็นผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ

4. การออมในรูปทรัพย์สินรวมหรือความมั่งคั่งของครัวเรือนมีมูลค่าเฉลี่ย 878,423.7 บาท ประกอบด้วยการออมในรูปทรัพย์สินทางการเงินมูลค่าเฉลี่ย 129,574.4 บาท และการออมในรูปทรัพย์สินถาวรมูลค่าเฉลี่ย 751,382.1 บาท ทั้งนี้ครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ย 146,356.9 บาท เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ำของทรัพย์สินมากกว่ารายได้ที่แตกต่างกัน เนื่องจากผลของบุคคลหรือครัวเรือนมีมรดกที่สะสมและได้รับถ่ายโอนข้ามรุ่นกันมาหลายช่วงชีวิต โดยเฉพาะในส่วนทรัพย์สินถาวรที่เป็นที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทั้งที่เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่มีมูลค่าสูง

5. ครัวเรือนในเขตเทศบาลมีสถานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาลเนื่องจากความสามารถในการออมของแต่ละครัวเรือนไม่เท่าเทียมกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดที่มีพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกันแต่ครัวเรือนในจังหวัดกลับมีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกันมาก ได้แก่ จังหวัดลำปาง ซึ่งมีเงินออมในรูปเงินสดต่อเดือนต่อครัวเรือนสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในภาคเหนือ และมีเงินออมในรูปทรัพย์สินรวมหรือความมั่งคั่งต่อครัวเรือนสูงเป็นอันดับสอง ในขณะที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีเงินออมในรูปเงินสดต่ำที่สุดและมีเงินออมในรูปทรัพย์สินรวมหรือความมั่งคั่งต่อครัวเรือนในเกณฑ์ต่ำด้วย

6. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมในรูปเงินสดของครัวเรือนในภาคเหนือมากที่สุด ได้แก่ รายได้ รองลงมาคือหนี้สินรวม ความมั่งคั่ง และจำนวนผู้พึ่งพิงของครัวเรือน ตามลำดับ โดยถ้าครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นเดือนละ 1,000 บาท จะทำให้ครัวเรือนมีเงินออมเพิ่มขึ้นเดือนละ 690 บาท ถ้าครัวเรือนมีหนี้สินรวมเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีเงินออมลดลงเดือนละ 3 บาท ถ้าครัวเรือนมีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้มีเงินออมลดลงเดือนละ 2 บาท และถ้าครัวเรือนมีผู้พึ่งพิงเพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้มีเงินออมลดลงเดือนละ 676.18 บาท

7. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมในรูปทรัพย์สินรวมหรือความมั่งคั่งของครัวเรือนในภาคเหนือได้แก่ รายได้ หนี้สินรวม และจำนวนผู้มีรายได้ของครัวเรือน ตามลำดับ โดยถ้าครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นเดือนละ 1,000 บาท จะทำให้ครัวเรือนมีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น 22,880 บาท ถ้าครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น 1,000 บาท จะทำให้ครัวเรือนมีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น 660 บาท และถ้าครัวเรือนมีผู้มีรายได้เพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้ครัวเรือนมีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น 75,127.33 บาท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

8. รูปแบบการออมในทรัพย์สินทางการเงินที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในด้านมูลค่าได้แก่เงินฝากหรือสลากออมทรัพย์ มีครัวเรือน 2,177 ครัวเรือนหรือร้อยละ 80.4 มีค่าเฉลี่ย 77,576.6 บาทต่อครัวเรือน ส่วนการออมรูปทอง อัญมณีหรือธนบัตรได้รับความนิยมมากที่สุดในด้านจำนวนครัวเรือนที่ออมแบบนี้ถึง 2,537 ครัวเรือน หรือร้อยละ 93.7 มีค่าเฉลี่ย 23,821.2 บาทต่อครัวเรือน ทั้งนี้ ครัวเรือนที่ยากจนมีรายได้น้อยมีโอกาสการออมเงินน้อยกว่าคนรวยหรือคนชั้นกลาง ทำให้ทางเลือกของการออมน้อยตามไปด้วย ต่างกับกลุ่มคนรวยที่มีเงินออมสูงกว่าและมีทางเลือกในการออมที่จะทำให้ได้รับอัตราผลตอบแทนที่สูงกว่าคนจน ที่น่าสังเกตคือการออมในรูปเบี้ยสะสมประกันชีวิต และการออมในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพมีมูลค่ารวมไม่น้อยและมีการกระจายตัวดีมากในทุกสถานะทั้งในด้านอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงานอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนและรายได้ของครัวเรือน เนื่องจากเป็นการออมกึ่งบังคับและได้สิทธิประโยชน์จากการลดหย่อนภาษีเงินได้

9. ครัวเรือนมีวัตถุประสงค์ในการออมไว้ใช้ในยามฉุกเฉินหรือเจ็บป่วยในสัดส่วนสูงที่สุดถึงร้อยละ 81.3 โดยเฉพาะครัวเรือนลักษณะหัวหน้าครัวเรือนมีอายุน้อย การศึกษาอยู่ระหว่างไม่เคยเรียนถึงประถมศึกษา เป็นลูกจ้างเอกชนหรือทำธุรกิจส่วนตัวซึ่งไม่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลเพียงพอ รองลงมาได้แก่การออมไว้ใช้ในยามชราหรือเกษียณอายุร้อยละ63.2 กลุ่มครัวเรือนที่ให้ความสำคัญในสัดส่วนสูง ได้แก่กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนสูงอายุ มีการศึกษาสูง เป็นลูกจ้างรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ และการออมไว้เพื่อบริหารรายได้รายจ่ายมีสัดส่วนร้อยละ 43.8

10. ความสำคัญในการเลือกแหล่งรับฝากเงิน ครัวเรือนร้อยละ 63.3 คำนึงถึงความมั่นคงของแหล่งเงินฝากเป็นสำคัญ รองลงมาจึงคำนึงถึงดอกเบี้ยและผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินร้อยละ 11.0 ครัวเรือนส่วนใหญ่ออมเงินกับธนาคารพาณิชย์ไทยมากที่สุด ร้อยละ 39.1 รองลงมาได้แก่สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ร้อยละ 33.6 และมีครัวเรือนร้อยละ 18.4 ไม่มีบัญชีเงินฝาก โดยร้อยละ 9.7 ของครัวเรือนที่ไม่มีเงินฝากมีสาเหตุจากรายได้น้อยกว่ารายจ่าย

11. ครัวเรือนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญในการออม โดยลักษณะพฤติกรรมการออมของครัวเรือน มีการคิดและวางแผนในการออมเล็กน้อยร้อยละ 39.7 คิดและวางแผนพอสมควรร้อยละ 27.6 กลุ่มครัวเรือนที่มีการคิดและวางแผนมากขึ้นจะมีค่าเฉลี่ยเงินออมในรูปเงินสดและเงินออมในรูปทรัพย์สินสูงขึ้นด้วย หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากขึ้นและมีระดับการศึกษาสูงขึ้นยิ่งมีสัดส่วนครัวเรือนคิดและวางแผนในการออมมากขึ้น อย่างไรก็ตามครัวเรือนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 67.6 มีความสามารถเก็บออมได้น้อยกว่าที่ตั้งใจ ครัวเรือนร้อยละ 40.3 ยังคิดว่าจะยังมีเงินใช้จ่ายในยามชราอย่างพอเพียง แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 67.4 คิดว่าจะทำงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ต่อไป เรื่อย ๆ เท่าที่มีกำลัง ซึ่งสะท้อนความกังวลของหัวหน้าครัวเรือนที่เกรงว่าจะไม่มีเงินออมที่เพียงพอ จึงไม่สามารถหยุดทำงานได้

12. แหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเงินที่ครัวเรือนได้รับส่วนใหญ่ร้อยละ 47.5 ได้รับจากครอบครัวและเพื่อนฝูง ร้อยละ 40.9 มาจากสื่อโทรทัศน์ และร้อยละ 31.4 มาจากสาขาธนาคารต่าง ๆ อย่างไรก็ดี มีครัวเรือนร้อยละ 13.5 ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเงิน

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายในเพิ่มระดับการออมของครัวเรือนภาครัฐต้องมีแผนดำเนินงานในระยะยาวให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการออมและส่งเสริมให้เงินออมเข้ามาสู่ในระบบที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้จากผลของการศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนที่ไม่สม่ำเสมอมีส่วนทำให้ครัวเรือนไม่สามารถออมได้ตามที่ตั้งใจไว้ ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมจูงใจครัวเรือนให้มีการออมได้อย่างเป็นระบบในรูปแบบการออมกึ่งบังคับระยะยาวในรูปแบบต่าง ๆ เช่นเบี้ยสะสมประกันชีวิต กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นต้น

2. ภาครัฐหรือกลุ่มชุมชนควรเข้ามามีบทบาทสนับสนุนให้จัดระบบประกันสังคมภาคประชาชนให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบที่ไม่มีสวัสดิการรองรับ โดยเฉพาะในบางกลุ่มอาชีพ เช่นผู้ประกอบการเกษตรและลูกจ้างแรงงานนอกระบบ ให้มีการออมเป็นสัดส่วนของรายได้โดยได้รับการสมทบจากรัฐบาลบางส่วน ส่งเสริมให้มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์การออมเพื่อสนับสนุนการเพิ่มระดับการออมและการสะสมความมั่งคั่งของครัวเรือนเพื่อการใช้จ่ายหลังเกษียณอายุโดยมีทางเลือกหลายรูปแบบ เช่น กองทุนสัจจะออมทรัพย์และสวัสดิการภาคประชาชนหรือกลุ่มบำนาญตามอาชีพ เป็นต้น

3. สำหรับช่องทางในการการรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญการออมเพิ่มขึ้นและการให้ข้อมูลข่าวสารทางการเงินควรให้ครอบคลุมประชาชนทุกวัย โดยเริ่มปลูกฝังทัศนคติตั้งแต่วัยเด็กผ่านระบบการศึกษา การใช้สื่อโทรทัศน์ให้เป็นตัวสนับสนุน เนื่องจากตามผลการศึกษา พบว่าช่องทางเข้าถึงครัวเรือนดีที่สุดได้แก่บุคคลในครัวเรือน เพื่อนฝูงและสื่อโทรทัศน์

4. ในส่วนของครัวเรือน ควรสร้างวินัยในการออมด้วยตนเอง เนื่องจากส่วนใหญ่เงินออมจะมาจากในส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่าย หากทดลองเปลี่ยนพฤติกรรมในการออมเป็นการจัดสรรรายได้ส่วนแรกเป็นเงินออมแยกไว้ต่างหากก่อนจึงใช้จ่ายในส่วนที่เหลือ อาจทำให้สามารถลดรายจ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นลงได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5. สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนปราศจากเงินออม เนื่องจากมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ควรส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนให้สอดคล้องกับเวลาว่างจากงานประจำ เช่นในช่วงเวลาเย็นหรือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือแม้ครัวเรือนที่ประกอบการเกษตรหากเป็นระบบเกษตรผสมผสาน เช่นการ นา ทำสวนพืชผลหลายชนิด ก็สามารถสร้างรายได้เสริมได้ดีกว่าการทำเกษตรชนิดเดียวเช่นกัน

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรสอบถามข้อมูลทรัพย์สินของครัวเรือนในส่วนที่เป็นมรดกตกทอดด้วย เพื่อให้การประมาณค่าได้ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น

2. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อเนื่องในลักษณะที่เป็นอนุกรมเวลาเพื่อประมาณแนวโน้มเงินออมได้ดียิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved